

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Факультет психології і соціології
Кафедра соціальної педагогіки**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Харків, 2016

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

Постановка проблеми: Проблема соціальної та шкільної адаптації й дезадаптації є однією з найбільш актуальних проблем початкової школи, яка потребує постійного вивчення й ефективного вирішення як на теоретичному, так і практичному рівнях. Від ефективності діяльності соціального педагога залежить успішність соціальної адаптації першокласників. Тільки за умови комплексного підходу до забезпечення цього процесу, який включає освітньо-педагогічну діяльність з оптимізації адаптаційного процесу дітей, організаційно-методичну роботу з педагогічним колективом, ефективно організоване співробітництво школи з родиною, досягається соціальна адаптація дітей. Тому проблема підготовки соціального педагога, здатного допомогти дитині якнайшвидше подолати проблеми адаптаційного періоду в першому класі, викликана необхідністю покращення навчально-виховного процесу в початковій школі.

Аналіз наукової літератури свідчить, що безпосередньо проблему соціальної адаптації та її механізми вивчали Т. Андрєєва, Ф. Березін, В. Казначєєв, Н. Лукашевич, Г. Медведєв, М. Мірошникова, В. Розов, В. Слюсаренко та інші. Розробкою основ роботи соціального педагога з соціальної адаптації першокласників займалися В. Кіонова, Г. Цукерман, Ю. Чернецька та інші. Формування особистості соціального педагога, його професійної підготовки в закладах вищої освіти відображено в дослідженнях С. Архипової, О. Безпалько, З. Бондаренко, Р. Вайноли, Ю. Галагузової, С. Калаур, А. Капської, Л. Лінник, С. Харченка. Однак, питання професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до здійснення профілактично-корекційної роботи з адаптації першокласників до умов навчання в початковій школі в соціально-педагогічній літературі висвітлені недостатньо.

Мета статті: визначити й схарактеризувати комплекс засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників.

Виклад основного матеріалу. Аналіз соціально-педагогічної літератури [1, 2, 3, 4, 5] дозволив визначити готовність майбутніх соціальних педагогів до роботи з соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі як специфічну професійну характеристику особистості, що включає наявність спеціальних знань із проблеми соціальної адаптації, спектру умінь, що необхідні для реалізації такої соціально-педагогічної діяльності, комплексу професійно значимих якостей особистості, прагнення до творчого пошуку найбільш ефективних шляхів, способів, технологій діяльності, професійної спрямованості на дану діяльність, активізацію внутрішніх резервів особистості, що забезпечують ефективне професійне функціонування майбутнього соціального педагога.

Під час проходження виробничої практики на базі кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди було розглянуто навчальні плани підготовки соціального педагога освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» для визначення дисциплін, в яких розглядається проблема соціальної адаптації першокласників. Визначено, що окремі аспекти роботи соціального педагога з соціальної адаптації дітей до умов навчання в школи розглянуті в лекційних, семінарських та практичних заняттях різних дисциплін.

Так, у робочій програмі дисципліни «Соціальна педагогіка» виділено лекційне заняття № 2 на тему «Соціалізація особистості та її головні етапи». У ході цієї лекції розглядається таке питання, як «Особливості соціального розвитку молодших школярів», яке передбачає визначення поняття «соціальна адаптація», розкриття особливостей соціального розвитку молодших школярів, приділяється увага трьом основним видам дезадаптації (патогенна, психосоціальна та соціальна). Лекційне заняття № 4, тема якого «Зміст освіти як соціально-педагогічна проблема», містить питання «Мінімізація адаптаційних відхилень у шкільному середовищі», в якому розглядаються порушення адаптаційних процесів школярів до школи, конфліктність – як одна з причин дезадаптації до умов школи. Лекційне заняття № 6, тема якого «Сім'я як чинник соціалізації», розкриває питання: про роль сім'ї як чинник соціалізації (соціальна адаптація розглядається як одна з фаз соціалізації); характеризується вплив сім'ї на процес соціальної адаптації першокласників; роль внутрішньо сімейних відносин у процесі соціалізації та соціальної адаптації учнів.

У межах дисципліни «Соціальна педагогіка», яку вивчають на першому та другому курсах, студенти мають низку самостійних завдань, які потім утворюють методичну папку соціального педагога, в якій є методичні рекомендації по роботі з різними категоріями, у тому числі й з роботи з соціальної адаптації першокласників та їхніми батьками.

На першому курсі також вивчається дисципліна «Вступ до спеціальності», яка містить лекцію на тему «Соціально-педагогічна робота з сім'єю». У межах даної лекції студенти вивчають напрями, форми та методи роботи з сім'ями, зокрема в яких є першокласники.

Дисципліна «Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля» містить лекцію № 3 «Позашкільна освіта в Україні та за кордоном», де розглядаються позашкільні заклади як інститут соціальної адаптації дитини, характеризуються психо-вікові зміни першокласників у взаєминах з однолітками, вчителем, батьками та їх врахування в роботі з дітьми. Особлива увага приділяється колективу та його ролі в розвитку особистості молодшого школяра.

У дисципліні «Теорія соціальної роботи» під час лекційного заняття № 6, яке має назву «Соціально-педагогічна робота в школі та позашкільних закладах» розглядається питання №4 «Зміст соціально-педагогічної роботи в школі, етапи роботи та функції соціального педагога», де розглядається діяльність соціального педагога з соціальної адаптації школярів.

Розглядаючи проблему соціальної адаптації необхідно звернути увагу на навчальну дисципліну «Діяльність соціального педагога у позашкільних закладах», у рамках якої розглянуті сутність та специфіку роботи соціального педагога з соціальної адаптації школярів шляхом діяльності дитячих та юнацьких колективів в умовах позашкільного закладу.

На 4 році навчання в курсі «Технології соціальної роботи за кордоном» окрема увага приділяється технології роботи з соціальної адаптації школярів.

Таким чином, проведений аналіз навчального плану підготовки майбутніх соціальних педагогів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди дозволив виявити, що теоретичні питання в підготовці майбутніх соціальних педагогів до роботи з соціальної адаптації першокласників до умов школи представлені цілою низкою навчальних дисциплін. Проте, набуті знання студенти не можуть закріпити під час проходження соціально-педагогічної практики, адже, програмою практики не передбачено взаємодії з першокласниками. Окрім того, власний досвід і результати проходження соціально-педагогічної практики на четвертому курсі засвідчили, що існує потреба в розробці ефективних методів у роботі соціального педагога з батьками щодо проблеми соціальної адаптації учнів; розширенні навичок ігрової взаємодії в роботі з дітьми в профілактиці дезадаптації першокласників.

Для підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі доцільно використовувати комплекс педагогічних засобів спрямованих на оволодіння майбутніми соціальними педагогами теоретичними знаннями щодо соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі; формами і методами роботи щодо соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі; нормативно-правовою базою щодо соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі; комунікативними навичками й прийомами тощо.

Спроектовано комплекс засобів, який можна використовувати в підготовці майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі. Метою запропонованого комплексу засобів є оволодіння майбутніми соціальними педагогами методами та засобами соціальної адаптації першокласників. У розробленому комплексі засобів використовується лекція на тему: «Особливості та складність періоду адаптації першокласників», семінарські заняття: «Особливості роботи соціального педагога з батьками першокласників щодо проблеми соціальної адаптації дітей до умов навчання в школі» та «Ігри в роботі соціального педагога з соціальної адаптації першокласників».

Висновки. Проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування готовності до діяльності з соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі є актуальною й вимагає цілеспрямованої роботи. Існуючу систему підготовки майбутніх соціальних педагогів до проведення роботи з соціальної адаптації першокласників доцільно розширити методами роботи, спрямованими на оволодіння студентами практичними навичками здійснення цієї діяльності.

Список використаних джерел

1. Галагузова Ю. Н. Теория и практика системной профессиональной подготовки социальных педагогов : дис. ...доктора пед. наук: 13.00.08 / Галагузова Юлия Николаевна. — М., 2001. — 344 с.
2. Гарашкина Н. В. Подготовка социального педагога: диагностика профессиональной компетентности / Н. В. Гарашкина // Социальная педагогика. Деловой журнал для социальных работников и педагогов. — 2003. — № 4. — С. 81–84.
3. Гура О. І. Педагогічні умови формування професійних комунікативних якостей соціального педагога : автореф. дис. ...канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / О. І. Гура. — Х., 2001. — 20 с.
4. Когут С. Я. Система професійної підготовки соціального педагога у вищих навчальних закладах освіти України і Польщі (порівняльний аналіз) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец.13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / С. Я. Когут. — Івано-Франківськ, 2005. — 22 с.
5. Міщик Л. І. Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти: дис. ...доктора пед. наук : 13.00.05 / Міщик Людмила Іванівна. — Запоріжжя, 1997. — 359 с.

Маляренко Т. Ю. *Аналіз досвіду підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціальної адаптації першокласників.*

У статті визначено сутність готовності соціального педагога з соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі; проаналізовано навчальні плани з підготовки майбутніх соціальних педагогів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» до соціальної адаптації першокласників; визначено проблеми щодо готовності майбутніх соціальних педагогів здійснювати роботу з соціальної адаптації молодших школярів. Запропоновано комплекс засобів, що доповнять існуючу практику підготовки бакалаврів до проведення роботи з соціальної адаптації першокласників до умов навчання в школі.

Ключові слова: соціальний педагог, професійна підготовка, соціальна адаптація, першокласник, комплекс засобів.

Malyarenko T. Yu. *The analysis of the experience in preparation of future social pedagogues for social adaptation of first-graders.*

In the article the essence of readiness of social pedagogue for social adaptation of first-graders to the conditions of learning at school is determined; the educational plans of training future social pedagogues of educational qualification level «Bachelor» for social adaptation of first-graders are analyzed; the problems regarding the readiness of future social pedagogues to perform work on social adaptation of first-graders are determined. A complex of means, that will complement the existing practice of training bachelors for social adaptation of first-graders to the conditions of learning at school, are offered.

Keywords: social pedagogue, training, social adaptation, a first grader, a complex of means.